

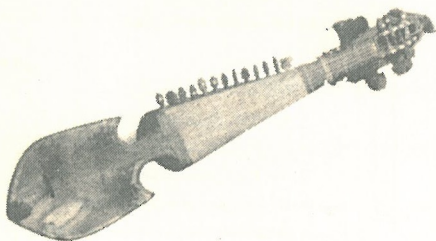
سازهای ایران را بشناسیم

پیمان پورشکیبایی
رضا جدیدی

رباب

ویپای سازهای ایران را بشناسیم

نوشته

پیمان پورشکیبایی

رضاجدیدی

نام کتاب: سازهای ایران را بشناسیم (ریاب)

نویسنده: پیمان پورنکیبایی، رضا جدیدی

ویراستار: الهام معینی جزئی

عکس: پیمان پورنکیبایی

طراحی جلد و صفحه‌آرایی: بهاره حسینی

ناشر: رهی

قطع و تعداد صفحات: ۸۰ صفحه جیبی

چاپ اول: بهار ۱۳۹۴

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

بها: ۵۵۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۲۹۹-۲۸-۹

فهرست کتابخانه ملی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۲۹۹-۲۸-۹

شماره کتابشناسی ملی: ۳۷۶۳۲۱۶

عنوان و نام پدیدآور: ریاب: سازهای ایران را بشناسیم

مشخصات نشر: تهران: رهی، ۱۳۹۳.

مشخصات ظاهری: ۸۰ ص.، مصرر، جدول: ۱۱×۱۷ س.م.

یادداشت: این مدرک در آدرس <http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است.

سرشناسه: پورنکیبایی، پیمان، ۱۳۵۰-

شناسه افزوده: جدیدی، رضا، ۱۳۵۹-

شناسه افزوده: معینی جزئی، الهام، ۱۳۵۹-

وضعیت فهرست نویسی: فیبای مختصر

تهران- خیابان شریعتی- خیابان ترکمنستان- کوچه سپیدار- پلاک ۲- واحد ۱۳

۸۸۴۷۲۶۶۹-۸۸۴۴۶۸۲۲-۰۹۳۷۹۷۰۷۷۷۹

www.nashrerahi.com

nashr.rahi@gmail.com

- ۵..... پیش‌گفتار ناشر
- ۷..... سخنی با شما
- ۹..... ریشه و معنی رباب در لغت‌نامه
- ۱۱..... نگارشی پیرامون ساز
- ۱۷..... اجزاء رباب
- ۳۱..... کوک و گستره‌ی صدایی
- ۳۳..... سازندگان ساز رباب
- ۳۷..... نوازندگان رباب
- ۳۹..... آوا نگاری موسیقی ایران
- ۴۳..... گونه‌های موسیقی در ایران

- ۴۷ ردیف دستگاهی موسیقی ایران
- ۵۵ واژگانی که باید بدانیم
- ۶۵ پیش نیازهای فراگیری ساز
- ۶۹ نگهداری از ساز
- ۷۴ آشنایی با نویسندگان

پیش‌گفتار ناشر

هرچه بار دشواری‌ها برگرده‌ی آدمی سنگینی کند، بیشتر به آغوش طبیعت پناه می‌برد. سکوت، موسیقی، زیبایی و آرامش طبیعت آن چیزی است که پروردگار گیتی به او ارزانی داشته و در نهاد آدمی است.

سرشت پویشگرآدمی نیز برای همراهی با جاودان نغمه‌های گیتی ساز را آفرید. ساز نشان آگاهی از دانش‌های گوناگون پیشینیان و تاریخی کهن است که آدمی سال‌ها با آزمون و تلاش بدان دست یافته است.

نشر رهی برای ارج نهادن به این هنر والای انسانی که تجلی‌گاه ذات لایزال الهی است، مجموعه کتاب‌های سازشناسی را برای شناخت عموم و دوستداران هنر عرضه می‌دارد.

امید است این مجموعه کتاب‌ها به آگاهی و اطلاعات عمومی شما عزیزان بیفزاید.

نشر رهی از مدرسین و هنرمندان ارجمند آقایان پیمان پورشکیبایی و رضاجدی‌دی (عضو خانه‌ی موسیقی) که با تالیف، گردآوری و پژوهشی دقیق این مهم را به فرجام رساندند سپاسگزاری می‌نماید و آرزوی به‌روزی آنان را از ایزد یکتا خواهان است.

نشر رهی

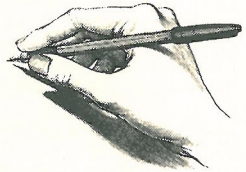
در فرهنگ دهخدا درباره‌ی واژه رباب چنین آمده است:

رباب: نام سازی ست تاردار که نام دیگرش تنبور (تنبور) است. (فرهنگ نظام). آلت موسیقی که نواخته شود. (از اقرب الموارد). (از متن اللغة). سازی است که نواخته شود. (منتهی الارب) (آنندراج). نوعی از ساز. (دهار) (از ناظم الاطباء). نام سازی. (شرفنامه منیری). سازی معروف. (انجمن آرا) (از غیاث اللغات) (از منتخب اللغات) (کشف اللغات) (از فرهنگ رشیدی) (از موبد اللغات). عربی ست و پارسی آن، ساز رواده است و رباب معرب آن است. (انجمن آرا) (از رشیدی). در رساله معربات مسطور است که رباب، معرب رواده است و معنی رواده آواز حزین دارنده است؛ چه رواد به معنی آواز حزین است و (ه) برای نسبت و در سراج نوشته که رباب به فتح مصری رباب بضم است. (از غیاث اللغات) (از آنندراج). یکی از آلات مهتره است از ذوات الاوتار و شارشک همان است و آن مانند تنبوری بزرگ است بادسته کوتاه و به جای تخته، پوست بر روی آن کشیده می‌شود و چهار تار دارد. (یادداشت مرحوم دهخدا).

در آن خانه سیصد پرستنده بود همه با رباب و نپید و سرود

نیامد سر مرغ و ماهی بخواب از آن بزم و آواز چنگ و رباب

فردوسی

نگارشی پیراهون ساز

رباب از سازهای خوش صدا و دل انگیز ابران و افغانستان است. رباب دارای روش‌های نوازندگی ویژه‌ای است و استادان چیره‌دست این ساز هریک نقشی درآفرینش و آموزش این روش‌ها داشته‌اند. روش‌های نوازندگی این ساز نیز به‌خاطر داشتن دسته‌ای کوتاه در نگاهی به تار ایرانی کمترند و سازی است که بیشتر مقامی است. این ساز هنوز هم در بلوچستان، سیستان، پاکستان، هند، کشمیر و تاجیکستان نواخته می‌شود.

رباب از سازهای زهی مضرابی است، صدایی کهن و محزون دارد و فیزیک آن مانند بیشتر سازهای ایرانی ترکیبی از چوب و پوست است. با توجه به فراوانی درخت توت درجغرافیای ایران و افغانستان بیشتر از این چوب ساخته شده است. ناگفته نماند که سازندگان امروزی به ساخت آن با چوب‌هایی هم‌چون بلوط، گردو، ون و درختان جنگلی پرداخته‌اند، اما بیشتر استادان چیره‌دست، صدایی را از رباب درست می‌دانند که از چوب توت درآید.

از ویژگی‌های مهم این ساز ارزشمند، آن است که علی‌رغم داشتن سیم‌های رزونانس، صدادهی ویژه‌ای دارد؛ به‌گونه‌ای که اگر در یک ارکستر نواخته شود، گوش‌نواز به‌نظر می‌رسد و جغرافیا را یادآور می‌شود.

ساز رباب انواع گوناگون دارد و با توجه به روش ساخت آن در جغرافیای سیستان، بلوچستان و افغانستان، صدادهی آن نیز دستخوش دگرگونی

شده است. رباب پنج تار و رباب هجده تار از این دسته‌اند. در گذرگاه تاریخ پر فراز و نشیب ایران، این ساز در شهرهای بزرگ به بوته‌ی فراموشی سپرده شد و کمتر نوازنده‌ای نواختن آن را به فرجام رساند. اما خوشبختانه اکنون با تدبیر بزرگان موسیقی و بهره‌گیری این ساز در ارکسترها یا برگزاری جشنواره‌های موسیقی مقامی، این ساز دوران شکوفایی خود را از سر گرفته است.

در ادبیات نیز همواره شاعران از این ساز نام برده‌اند:

به مرو اندر از بانگ چنگ و رباب کسی را نَبْد هیچ آرام و خواب

فردوسی

رباب و چنگ به بانگ بلند می‌گویند که هوش و گوش به پیغام اهل راز کنید

حافظ

بر رود و رباب و ناله چنگ یک رنگ نوای هر دو آهنگ

نظامی

عبدالوهاب مددی از موسیقی‌شناسان افغانستان نیز در کتاب سرگذشت موسیقی معاصر افغانستان درباره ساز رباب چنین نگاشته است:

«رباب این ساز سالخورده‌ی شورانگیز با نوای جان‌بخش‌اش، با مستی‌آفرینی و روان‌بخشی‌اش و با صوت اثرناکش در ادبیات ما سیمای شناسایی دارد. مولانا بلخی از نوای آن به قَلْبِ روحی می‌آید و صدای گشاده‌شدن درهای